

Roma Mimarlığı: Ders 8 Transkript

5 Şubat, 2009 << [geri](#)

1. Bölüm. Myster'ler Villası'ndaki Tören [00:00:00]

Profesör Diana E.E. Kleiner: Günaydın. Bugünkü ders konumuz "Pompeii Duvarlarındaki Özel Konular". Bugün figürlü bir friz, bir manzara sahnesi, Pompeii duvarlarından bazı portreleri ve natürmortları konu edeceğiz. Tüm bunları hem derslerde şu ana kadar gördüğümüz mimari stiller; özellikle de İkinci, Üçüncü ve Dördüncü stiller bağlamında hem kendi başlarına değerlendireceğiz.

Geçen dersimizi Dördüncü Stil Roma duvar resmiyle sonlandırmıştık. Şimdi size tekrar, Dördüncü Stil'in özü olarak tanımladığım örneği; Vettii Evi'nin Ixion Odası'nı tekrar gösteriyorum. Ne kadar şatafatlı bir görkeme sahip olduğunu görüyorsunuz. Çok ilginç bir resim. Bunun tüm stillerin bir özeti olduğunu belirtmiştik. Örneğin mermer kaplamanın boya ile taklit edildiği subasman, Birinci Stil Roma duvar resminden bir alıntıydı. İkinci Stilin ise, ikinci yani esas sırada görülen ve bir lento ile kasetli tavanı taşıyan sağlam sütunlarda kendini gösterdiğini belirtmiştik. İkinci Stil unsurları burada tekrar görüyoruz.

Bu resimdeki Üçüncü Stil özelliklerinin ortadaki, siyah çerçeve içindeki mitolojik manzara betimlemesinde görüldüğünü söylemiştik. Burada siyah çerçeve ile bunun manzaraya açılan bir pencere olarak değil de, duvara asılı, düz bir resim panosu olarak algılanması amaçlanmıştı. Bu da bir başka Üçüncü Stil özelliği; bitkisel motiflerden oluşan bir çerçeveye sahip beyaz bir pano içinde yüzer gibi görünen mitolojik bir figür. Bu da bir Üçüncü Stil özelliğiydi. Esas alanın iki yanında gördüğümüz mimari öğeler Dördüncü Stil'di. Bunlar tam bir mimari yapıdan çok, daha önce de söylediğimiz gibi, mantıksız konumlarda betimlenmiş mimari parçalar vardı. En üstte de, yine bir Dördüncü Stil özelliği olarak sözünü ettiğimiz mimari kafesler yer alıyordu. Yani dediğim gibi, tüm resim stillerinin bir özeti şeklinde olan bu resimler, tek bir mekanda, resimleri Vezüv Yanardağı'nın neden olduğu yıkımdan kısa bir zaman önce bitirilmiş olan bir odada ele geçmiştir.

Bugünkü dersimize Pompeii'deki Myster'ler Villası ile başlamak istiyorum. Bu villayı, daha önce iki kez görmüştük. İlkinde yapıyı mimari gelişim açısından incelemiştik. Myster'ler Villası'nın iki evresi vardı ve bu ikinci

yapı evresi. Size daha önce de gösterdiğim bu planı anımsayacaksınız. Yine hatırlayacağınız gibi, villanın girişi üsttendi. Önce peristile, ardından atrium'a, oradan da *tablinum*'a giriliyordu. Bu sıradışı tasarım, Vitruvius'a göre evden ziyade villalarda kullanılan bir tasarımdı. Yine bu evden Cubiculum 16 olarak bilinen, İkinci Stil duvar resimleri olan bir odaya bakmıştık. Cubiculum 16 plan da tam burada. Bu odanın, duvarda yanılısama yaratan açıklığı ile Olgun İkinci Stil Roma duvar resimlerine çok iyi bir örnek olduğunu belirtmiştik. Ama buradaki gibi, Birinci Stil'den izlerin de bulunduğunu söylemiştik. Bu duvar biraz aşağı çekilmişti. Üzerinde entablatürleri ve kasetli tavanı olan sağlam sütunlar vardı. Bu örnekte, bir lento ve ardından bir de kemerli bir lento görüyoruz. Tüm bu unsurlar, özellikle de duvarda bir manzaraya bakan açıklık olması, İkinci Stil'in tipik özellikleriydi. Bu örnekte, açıklıktan görülen manzara üzerinde mavi gökyüzü ile yuvarlak bir kült yapısı; yani *tholos*'du. Dediğimiz gibi, Cubiculum 16'da gördüğümüz resimler İkinci Stil duvar resimlerinin çok tipik birer örneğiydi.

Bugün sözünü edeceğimiz 5 numaralı oda da Myster'ler Villası'ndadır. 5 numaralı oda planda burada. Gördüğünüz gibi, *tablinum*'un sağında ve villanın güney kenarına ikinci evrede eklenen bu oda deniz manzarasına bakan çıkma pencereye de yakın konumdadır. 5 numaralı oda, basit dikdörtgen planlı ve gördüğünüz gibi geniş bir oda. Atrium kadar değil ama oldukça geniş. Plan önümüzdeyken odanın girişini göstermek istiyorum, çok küçük bir kapısı var. Kapının konumu, resimleri anlamamız bakımından çok önemli. Buralarda gördüğünüz açıklıklar ise, kapı değil; pencerelerdir. Bu odada çalışan ressamın, resimleri yaparken odanın kapısını, köşelerini ve pencerelerini dikkate aldığını göreceksiniz.

Bu, 5 numaralı odanın günümüzdeki görünümü. Bu oda sıklıkla Mistik Dionysos Ayinleri Odası olarak da anılır. Bunun şarap tanrısı Dionysos'la ilgili olduğunu göreceğiz. Bu genel görüntüden de anlayacağınız gibi, oda çok iyi durumda korunmuştur. Açıklıklar hariç duvarlarının tamamı resimlerle kaplanmıştır. Aynı zamanda bu resimlerin derslerde daha önce gördüklerimize hiç benzemediğini de göreceksiniz. Burada, sizin de çok iyi gördüğünüz gibi, oda boyunca ilerleyen bir tür tören alayına katılan bir dizi çok büyük, anıtsal figür var.

Bu duvarın stiline gelince; burada odaya girince solda kalan duvardaki büyük figürleri görüyorsunuz; ama duvarın bir bütün olarak tasarımına dikkatle bakarsanız, figürlerin bu geniş kırmızı paneller üzerine yerleştirilmiş olduğunu göreceksiniz. Bu kırmızı paneller arasında da,

alttaki subasman (üst temel) üzerinde yükselen düz duvar ayakları – bunlar kesinlikle sütun değil—duvar ayakları var; üstte ise meander desenli bir friz, bunun da üstünde boya ile alacalı mermer, yani başka yerlerden getirilmiş pahalı bir malzeme görüntüsü verilmiş bir sıra yer alıyor.

Yani bunlara bakınca, bunun biraz Birinci Stil'i andırdığını düşünebiliriz. Ama bunlar kabartma değil, stuccoyla yapılmamışlar. Buradaki her şey boya ile yapılmış ve tamamen düz. Dahası, bu büyük figürlere bakarsanız, izleyiciye doğru taşan bir yer çizgisi üstünde durmaktadırlar ki, bu da eğer bunu Birinci, İkinci, Üçüncü veya Dördüncü Stil olarak sınıflandırmamız gerekirse, bunun bir İkinci Stil duvar resmi olduğunu anlamına gelir. Birinci Stil'den izler var ama bunlar tamamen boyayla yapılmış. Ama asıl, figürlerin üzerinde durduğu yer çizgisi dışa taşkınmış gibi bir izlenim uyandırıyor. Sonuç olarak bu, anıtsal figürleri olan bir İkinci Stil Roma duvar resimidir.

2. Bölüm. Mistik bir Evlilik [00:08:45]

Bu anıtsal figürler bir öykü anlatmaktadır ve bu, gerçekten çok ilginç, merak uyandırıcı ve mistik bir öyküdür. Bu arada, villa da adını odadaki bu mistik öyküden alır. Burada odanın küçük giriş kapısı görülüyor. Odaya girdiğinizde tabii, önce oda geneline bir göz atıyorsunuz, ardından hemen solunuzdaki duvara baktığınızda, burası öykünün başladığı yerdir. Ressam bunu çok iyi ayarlamış, sanki burada ayakta duran kadın bu kapıdan içeri girmiş gibi görünmektedir. Tören alayı kapıdan başlamış oda duvarları boyunca devam ediyor.

Burada duran kadına bakarsak üzerinde çok dökümlü bir giysi olduğunu görürüz. Kadın ilginç bir şekilde, eli belinde oldukça rahat olarak betimlenmiş. En ilginç kadının başında sanırım görüyorsunuz, yarı şeffaf bir başörtü olması. Örtü saçlarını kapatmış ve göğsünün üstüne sarılmış. Sol eliyle örtünün bir köşesini tutuyor; örtünün geri kalanı da sırtından aşağı doğru dökümlü bir şekilde sarkıyor. Sanatçı, bu kadının bir gelin olduğunu anlatmak için başörtüsüne çok özenmiş. Gelinler, genellikle burada gördüğünüz gibi, böyle dökümlü başörtüleri ile betimleniyordu. Sahneler ilerledikçe göreceğimiz gibi, bu bir gelin; bu, şarap tanrısı Dionysos ile yapacağı mistik evlilikle sonuçlanacak, bir tür kardeşliğe kabul edilme törenine katılmak üzere olan ve olasılıkla Pompeili genç bir kadın.

Buradan giriyor. Onu bu iki figür karşılıyor. Oturan kadın, gördüğünüz gibi, sol elinde bir elyazmazı tutmaktadır. Sağ elini ise küçük bir oğlanın omuzuna koymuştur. Küçük oğlanın tümüyle çıplak olduğuna ve çıplaklığı konusunda son derece rahat olduğuna dikkat edin. Onun da elinde bir başka elyazması var. Onun elindeki elyazması açık ve orada yazılanlara dikkatle bakıyor; sanki burada yazılı olan metni okuyor. Bu sahne ile ilgili yorum, elyazmasındaki metnin Dionysos Kültü ve kadınların tanrı Dionysos'la yaptığı mistik evlilik ayiniyle ilgili bir metin olduğu ve küçük oğlanın da onu okumak üzere orada olduğu şeklindedir. Oğlan çocuğu harika bir şekilde betimlenmiştir.

Aynı duvarın geri kalanına da bakalım. Sırayla tüm figürlere bakacağız, ama öykünün nasıl devam ettiğini konusunda bir fikir edinmenizi istiyorum. Bu, odaya girince solda kalan duvar. Buradaki resimde sanatçının ne kadar deneyimli olduğunu, daha önce de belirttiğim gibi, odanın köşelerini de anlatımın bir parçası olarak kullandığını görüyoruz. Gördüğünüz gibi, burada boş bir alan var; ama öykü yan duvarda da devam ediyor ve buradaki figürler yan duvardaki figürlerle etkileşim içindedir. Öykü boyunca gerçekten son derece ilginç olan bu uygulamayı göreceğiz.

Ama bunu yapmadan önce, ne yazık ki, adını bilmediğimiz bu sanatçının sıradışı yeteneği konusunda size bir fikir verebilmesi için oturan kadın figürünün ayrıntısını göstermek istiyorum. Burada kadının başını görüyoruz. Gördüğünüz gibi, sanatçı bir anı yakalamış; oturmuş, oğlanın okuduğu duayı dinliyor. Gördüğünüz gibi, ressam kadının gözlerini özenle betimlemiş. Gözler tümüyle açık, çok hoş bir şekilde çizilmiş ama aynı zamanda bir yorgunluk, isteksizlik izlenimi bırakıyor ya da en azından bende öyle bir izlenim bırakıyor. Sanki tüm bu yollardan geçmiş gibi. Olanların ve olacakların farkında. Dudaklarına da bakın, hafif aralık betimlenmiş. Özellikle de saçları.

Bu resimleri yapan ressam ya da atölyesindeki ressamlarla çalışan bir tasarımcı da olabilir – ressam veya ressamlar insan saçının doğasını belli ki, iyi biliyorlar. Livia'daki manzara resminden konuşurken oradaki ressamın doğayı tanıdığını ve doğada gördüğünü çizdiğini söylemişim. Burada da insanları tanıyan, bir saçın deriden nasıl çıktığını bilen bir ressam var. Gördüğünüz gibi, saçları ortadan ayırdığınızda ortada görünen saç derisi son derece gerçekçi bir şekilde betimlenmiş. Yani bunun gibi ayrıntılara baktıkça bu ressamın, adını bilmesek de yeteneğini alkışlayabiliriz.

Öykü, dua okuyan oğlandan sonra bu figürlerle devam ediyor. Yine bu da bir kadın figürü, elinde bir tür kap tutuyor, kabın içinde tam olarak ne olduğunu anlamak güç ama, kültle, Pompeiili kadınların Dionysos ile yaptığı mistik evlilikle ilgili bir şey olmalı. Üzerinde açık renk bir üst ve mor – bu sahnede çok yerde mor var – çok canlı, mor renkli bir etek var. Bu, gördüğünüz gibi başında defne çelengi olan bir grup kadının ilki. Bunun ve diğerlerinin tümünün bileklerinde bilezikler var. Göreceğimiz gibi, bazılarının bilezikleri kollarının üst kısmındadır. Bu izleyiciye bakan figürlerden biridir. Yüzü gerçekten bize dönüktür. Bu sahneye bakarken onunla göz teması kuruyoruz. Ressam, oldukça erken bir dönemde izleyici ile sahne arasında böyle bir bağ oluşturmaya çalışmış.

Burada da bir diğer sahnenin başlangıç kısmı var. Bir grup kadın. Burada olanları daha iyi görebileceğiniz bir görüntü var. Burada bir masa etrafında üç kadın var. Sağdaki kadın elindeki sürahidenden bir sıvı boşaltıyor. Su mu, şarap mı tam olarak bilmiyoruz, ama bu bir Dionysos kültü olduğuna göre bunun şarap olması çok mümkün. Olasılıkla şarap koyuyor. Ama her ne ise, bu sahne bir arınma ritueli sahnesi olarak yorumlanmaktadır. Sahnede, altında ne olduğunu bilmediğimiz mor bir örtü var, kadınlardan biri örtünün ucundan tutmuş; açıyor. Bunu ya da masanın üstündeki bir obje veya objeleri arındırıyorlar.

Bu üç kadın betimlemesi hakikaten harika. Kadınlardan biri masanın ucunu tutuyor ve sürahiyi tutan yoldaşına bakıyor. Ve bu da gerçekten zor bir iş, bir figürü başarılı bir şekilde arkadan çizmek gerçekten hiç de kolay değildir; ama bu sanatçı bunu başarmış. Oldukça kalıplı bir kadın. Gördüğünüz gibi. üzerinde mor kenarlı bir örtü bulunan geniş bir tabure üstünde oturuyor. Ama elbisesinin nasıl betimlendiğine bakın. Bazı yerleri dar; vücudunu sarıyor, diğer yerlerde dökümlü duruyor. Başında da, ensesinde bağlanmış bir örtü ve defne çelengi var. Bu kadının da defne çelengi var. Sonuç olarak, burada bu üç kadın bir arınma ritueli gerçekleştiriyorlar. Ama bu kadın yapılan arınma işiyle ilgileniyor gibi görünmüyor. O burada duran adama bakıyor. Adamın durumuna bakınca gözünün ona kaymasına şaşırılmamak gerekir. Şimdi, kim bu adam? Bu Silenos, yani yaşlanmış bir satyr, s-a-t-y-r . Satyrler kimdi? Pan'nın yoldaşları. Yani bir satyr yaşlanınca Silenos oluyor. Burada da çok ilginç bir Silenos görüyoruz.

Gördüğünüz gibi tamamen çıplak. Bu sahnelerde, göreceğimiz gibi, çok sayıda çıplak kadın ve erkek vardır. Ama kimler çıplak, kimler değil, ilginç. Gördüğünüz gibi, üzerindeki mor renkli örtü neredeyse tümüyle yere

düşmüş. Lir çalıyor. Sadece üzerindeki örtü açılmamış, bir ayağı da kaymış. Gördüğünüz gibi, bir ayağı lirin kaidesinin üstünde duruyor, ama diğer ayağı kaideden aşağı kaymış. Neden öyle? Çünkü epey çakırkeyif. Silenosların ve satyrlerin cidden çok içtiklerini biliyoruz. Bu da belli ki, epeyce içmiş ve pek kendini kontrol edebilecek halde değil. Örtüsünün yere düştüğünden, ayağının kaydığından haberi bile yok; şarkısını söylüyor. Dolayısıyla bu kadın gözünü ona dikmiş, neler oluyor diye bakıyor.

Burada, size sözünü ettiğim, satyrler. Yaşlı adamın hemen yanında iki satyr duruyor. Satyrlerin Pan'la ilintili olduklarını tekrar belirtelim. Keçiler de aynı şekilde Pan'la bağlantılıdır. Gördüğünüz gibi, içlerinden biri keçileri besliyor. Söylemeyi unuttum, bu gençlerin ve yaşlı adamın burada çok net bir şekilde gördüğünüz gibi, sivri hayvan kulakları var. Bu genç flüt çalıyor, diğeri de keçileri besliyor. Her ikisi de bir tür kayalık üzerinde oturuyor. Bu figür özellikle ilginç bir figür. Bu beyaz, kolsuz giysili bir kadın. Kolunun üst kısmında o bileziklerden var. Kadının bir şeyden korktuğu ve kaçtığı belli. Gördüğünüz gibi, sol elini kaldırmış; kendini korkunç bir şeyden korumaya çalışıyor gibi. Bir yandan korunmaya çalışırken bir yandan da gördüğü şeyden kesinlikle büyülenmiş gibi. Kadın, onu hem büyüleyen hem korkutan şey her ne ise ona odaklanmış, gözleri kocaman açılmış. Telaşlı olduğu belli, örtüsünün kaçmaya çalışırken rüzgardan havalandığını görüyorsunuz. Neredeyse onu gördüğü ve korktuğu şeyden kurtaracak olan bir paraşüte dönüşmüş.

Şimdi odanın ilk köşesindeyiz. Sanatçının, resmi tasarlarken köşeleri dikkate almış olduğunu tekrar belirtelim; kadınla karşı duvardaki korktuğu şey arasında dramatik bir etkileşim yaratılmış. Ama size onu göstermeden önce, sanatçının anı, duyguları yakalama konusunda ne kadar sıradışı bir yeteneğe sahip olduğunu görmeniz için kadının yüzüne yakından bakmanızı istiyorum. Yine gözler gördüğünden büyülenmiş gibi irice açılmış, ama ne olduğunu da biliyor gibi görünüyor. Görmeyi beklemediği bir şeyi görmüş gibi bakıyor ama bir yandan da, belki de zaten bildiği bir şeye bakıyormuş izlenimi ediniyoruz. Yine ayrık dudaklar ve saçların doğal duruşu bu figürde de ustaca betimlenmiş.

Şimdi kadının korktuğu objeyi bu sahnede görüyoruz. Gördüğünüz gibi köşe boş bırakılmış; kırmızıya boyalı boş bir alan. Kaçan kadın bu tarafta. Kadının korktuğu, kaçtığı şey ise bu taraftaki, satyrlerden birinin tuttuğu bu korkunç maske. Burada da iki satyr ve bir Silenos'dan oluşan bir grup görüyoruz. Satyrlerden biri elinde, buradaki kadının gözlerine korku salmış

gibi görünen bu korkunç maskeyi tutuyor. Sahnedeki satyrlere gelince; gördüğünüz gibi, burada Silenos ve satyrler var. Silenos bir çeşit mermer blok üstünde oturuyor ve biraz önce gördüğümüze çok benziyor. Hayvan kulakları olan yaşlı bir adam. Satyrlerden biri maskeyi tutuyor. Bu figürlerin tümü yarı çıplak. Gördüğünüz gibi, hepsinde üst kısımlar çıplak; örtü vücutlarının sadece alt kısmını kapatıyor. Silenos, arkasındaki kadına doğru bakıyor, elinde bir kap tutuyor ve satyrlerden biri de bu kaptan bir şey içmektedir. Sonuç olarak, bu mistik Dionysos kültüründe bol miktarda içki ve şarhoşluk var, en azından kültün erkekleri için durum böyle; zira burada içki içenlerin kadınlardan ziyade erkekler olduğunu görüyoruz.

Kaptan içki içen satyr'in bir ayrıntısı. Burada yine ressamın yeteneğini görüyorsunuz. Kanımca eller konusunda her zaman çok başarılı değil; ama yine de epey çaba sarf ediyor. Bazen garip görünüyorlar ama kabı hem üstten hem alttan kavrayan parmakları, eli yapmak için ciddi çaba harcamış. Gözler konusunda ise çok başarılı. Bu satyr'in de nasıl iştahla içtiğini çok iyi bir şekilde yansıtmış. Bir gözü yoğun bir şekilde yapığa işe odaklanmış, içtiği sıvaya dikkatle bakıyor. Burada yine saçlar çok başarılı bir şekilde betimlenmiş. Bu özellikle çok yetenekli bir sanatçı; bu Roma resim sanatında her zaman karşılaşılan bir durum değil.

3. Bölüm. Şarap Tanrısı ve Gelinleri [00:25:44]

Şimdi köşeyi döndükten sonra gördüğümüz arka duvarın merkezine bakıyoruz. Bu, odaya girip tam karşıya baktığınızda gördüğünüz duvardır. Silenos ile elinde maske tutan satyr'in bulunduğu sahnenin devamı olan bu sahne, resmin en önemli sahnesidir; çünkü bu sahne de tüm bu Pompeilli kadınların kültüne girmeye, onunla yapacakları mistik evliliğe can attığı Dionysos'un kendisi yer almaktadır. İşte Dionysos, tümüyle kendinden geçmiş olduğu belli. Şuna bakın, tüm bu kadınlarla evliliğe girecekmiş gibi görünmüyor; konuya tümüyle ilgisiz. Burada gördüğünüz gibi, ölümlü sevgilisi Ariadne'nin dizlerine uzanmış, gözleri geriye kaymış. Ariadne olmadan kendine sahip çıkacak durumda değil. Kollarını arkaya atmış, Ariadne onu, göğsüne sarılarak tutmak, korumak zorunda kalmış.

Bu resimlerde kadınların koruyucu varlıklar olarak betimlenmiş olması, sanırım ilginç bir nokta. Daha önce gördüğümüz elini dua okuyan oğlan çocuğunun üzerine koymuş kadın, burada da kolunu şarap tanrısı Dionysos'a dolamış olan Ariadne figürü. Gördüğünüz gibi, Dionysos'un üzerinde bir örtü var, ama aşağı kaymış ya da kaymak üzere. Gördüğünüz gibi, o kadar sarhoş ki, sandalının teki ayağında, diğeri çıkmış. Bu ayak çıplak, ayağın altını görüyoruz. Sandal çıkmış, ama bakarsak kayıp

sandalın burada, Ariadne'nin yakınında olduğunu görüyoruz. Bu da Dionysos'un genellikle yanından ayırmadığı asası; *thyrsos*, t-h-y-r-s-o-s. Dionysos'un asası *thyrsos*. Başındaki tipik asma çelenginin yanı sıra bu asa da onu tanımlayabilmemize yardımcı oluyor. *Thyrsos*'un etrafına dolanmış sarı kurdelaya dikkat edin. Ama insan, *thyrsos*'un nasıl orada durabildiğini merak ediyor, çünkü sanırım siz de, asanın Dionysos'un oturduğu sandalyeye hafifçe yaslandığını görüyorsunuz, ama neyle destekleniyor, insan merak ediyor. Ama burada Dionysos'un bedeninin üzerinde onu tanımlayacak bir atribü olarak kullanılmış.

Dionysos'un burada bu halde, Ariadne'nin dizlerinde yatarken betimlenmiş olması ilginç, özellikle de Ariadne'nin dizlerinde olması. Çünkü Ariadne bir ölümlü, Dionysos'un ölümlü sevgilisi. Dionysos'un bir ölümlü ile kurduğu ilişkiyi betimleyen bu sahne, külte; onunla mistik evliliğe girecek olan Pompeiili kadınlara verilen bir umut olarak da yorumlanabilir. Böyle bir sahne onlara, ölümlü bir kadının Dionysos'la ilişki kurmasının olanaklı olduğu, onların da Ariadne'nin izinden gidebileceği konusunda umut vermektedir. Sonuç olarak, burada verilen mesaj, külte girecek kadınlara verilen bu umut mesajı, çok önemli bir mesajdır.

Bunu izleyen sahne yine çok ilginç ve önemli bir sahnedir. Bu Dionysos ve Ariadne sahnesinin hemen sağında yer alır. Bu sahnede kültün en önemli objesinin, yani phallus'un ortaya çıktığını görüyoruz. Dizleri üzerinde bir kadın. Mor örtünün altında duran ne ise ona çok hafif bir şekilde dokunuyor izlenimi veren kollar, mükemmel bir şekilde betimlenmiş. Aşağıda ise, içinde bu Dionysos kültünün en önemli ama gizli objesi olan phallus'un saklandığı sepeti görüyoruz. Bu mor örtünün altında ne olduğu konusunda birçok varsayım ileri sürülmektedir. Bu ereksiyon halinde bir phallus mu? Büyük bir olasılıkla öyle. Normalde bu sepetin içinde saklanan bu nesne, burada örtünün altında.

Ama bu konuda çok değişik varsayımlar var, hatta bir araştırmacı yazdığı makalede örtünün profilinin Vezüv Yanardağı'nın profiline çok benzediğini ve Pompeii'deki bu resimde de Vezüv'e bir gönderme yapıldığını ileri sürmektedir. İlginç bir fikir ama doğru olduğunu zannetmiyorum. Ama yine de size bu sahneye gösterilen akademik ilgi ve ileri sürülen varsayımlar konusunda bir fikir verebilir. Sonuç olarak, burada üzeri kapalı, ama olasılıkla açılmak üzere olan gizli bir kült objesi söz konusudur.

Burada bir başka etkileyici figür görüyoruz. Duvarın diğer köşesine geldik ve gördüğümüz gibi, duvarın köşesi kırmızı renkli, boş bırakılmış bir alan.

Bu kanatlı bir kadın ve bu resimdeki kanatlı tek kadın figürü. Arkasında geniş bir şekilde açık duran kanatlarını görüyorsunuz. Vücudunun üst kısmı çıplak. Altında ise harika bir etek var, beli ve etek ucu mor olan kahverengi bir etek. Havada uçuşuyor, ve ayağındaki kahverengi uzun botlarla uyum içinde. Ayaklarının ucunda, kolunu kaldırmış; bilemiyoruz belki o da yine bir şeyden kaçınıyor. Ama asıl önemli olan diğer elinde tuttuğu ve külte girecek olanlardan birinin sırtına vurmaya üzere kaldırdığı kamçı.

Köşenin diğer tarafına bakarsak, yine sanatçının köşeleri çok başarılı bir şekilde kullanmış olduğunu görürüz. Diğer duvardaki kamçının, bu diz çökmüş, başını onu koruyan kadının dizine koymuş olan genç kızın sırtına inmek üzere olduğunu görüyoruz. Sahneye bakalım; kanatlı figür, elinde kamçısı, kamçılanan genç kız burada. Diz çökmüş, başı kısmen, kendisini koruyan ya da korumaya çalışan kadının kucağında. Kadın onu korumaya çalışıyor, gözleri irice açılmış, kanatlı figüre bakıyor, neredeyse ona “Yeter artık, lütfen dur” der gibi. Bu kabul törenine katılan genç kıza karşı son derece anaç bir yaklaşım içinde; gördüğünüz gibi, başını okşuyor. Bu figür de çok güzel betimlenmiş. Sırtı kamçılanmak için açılmış, gövdesinin geri kalanı kalın bir örtü ile örtülü.

Bunun sağında da figürler var; çıplak bir kadın. Kadın, ilginç bir şekilde bedeninin açık rengini vurgulamak amacıyla koyu renk kalın giysiler içindeki bir başka kadının önünde betimlenmiş. Bu resimde, giyimli ve çıplak figürler arasında yaratılan zıtlık önemli bir rol oynuyor gibi görünüyor. Bu inanılmaz bir tasvir. Bu sanatçının, figürleri önden olduğu kadar arkadan betimlemeyi de çok sevdiği anlaşılıyor. Bu kadın da ayak uçlarında tasvir edilmiş, , elinde başının üstünde tuttuğu ziller var; zil çalarak parmaklarının ucunda dans ediyor. Bu arada zil çalıp oynarken, omuzundan sarkarak bacaklarının arasından geçen altın renkli örtüyü de yerinde tutabilmesi ustalık isteyen bir iş. Bu iki kadının arasında yine Dionysos’un *thyrsos*’u var. Ve insan yine kadınlar müzik yapıp dans ederken bu *thyrsos*’un orada nasıl durabildiğini merak ediyor.

Bu figüre geri dönüp, size bir ayrıntı göstermek istiyorum. Sanırım, bu sahne size ressamın sıradışı yeteneği konusunda, bu frizdeki diğer tüm sahnelerden daha fazla fikir verecektir. Ressam burada ellerde de çok başarılı. Kamçılanan kadının gevşek duran eline bakın, neredeyse her şeyi anlatıyor. Aynı şekilde, onu koruyan kadının sevecen eli de öyle. Ressamın betimlediği bu yüz ifadesinden, sanırım kadının ne çektiğini anlayabiliyorsunuz. Gözleri kapalı ya da neredeyse kapalı; bu resimlerde

sadece onun gözleri kapalı olarak gösterilmiş. Etrafında siyah hareler olan gözleri çökmüş. Gözler kadının çektiği acıyı ama bunu değer bulduğunu açıkca ifade ediyor. Saçların nasıl betimlendiğine bakın, gerçekten terden ıslanmış bir saç izlenimi veriyor. Belli ki, onun için hayatının en zor anı ama günün sonunda buna değer olduğunu görme umudu var. Bu sanırım, inanılmaz bir ayrıntı.

Bu sahneden sonra odanın sağındaki duvarda bir pencere var ve ardından duvarın en son köşesi var. Burada, bu son köşede resmedilen sahneyi görüyoruz. Burada bir çeşit taht üzerinde oturan çok genç bir kız, yanında da ayakta duran, ona eşlik eden bir kadın, solda da küçük kanatlı bir Cupid var. Köşenin diğer tarafında da yine bir başka Cupid yer alıyor. Bir kaidenin üzerinde, önündeki ayaklı kaideye dayanmış duruyor; bu da kanatlı, başını bir eline dayamış, karşı köşede olanları seyrediyor. Çok büyük bir hayranlıkla bakıyor. Böyle hayranlıkla kime bakıyor? Yanda, kabul törenine, gelin olmaya hazırlanıyor gibi görünen bu genç kıza bakıyor. Altın rengi bir giysisi var, gördüğünüz gibi, belinde de mor renkli bir bağ veya kurdela sarılı. Yanında, dediğim gibi bir hizmetli var ve ikisi birden kızın saçıyla ilgileniyor; mistik düğüne hazırlanıyorlar. Birazdan bu genç kızdan bir ayrıntı göstereceğim.

Bir de burada çok güzel bir ayrıntı var. Buradaki kanatlı Cupid'in elinde dikdörtgen bir ayna var. Çok yakından bakarsanız –siz kendiniz de ayrıca buradaki ayrıntıları inceleyebilirsiniz- Çok yakından bakarsanız, aynada bu genç kızın yüzünün yansıyan görüntüsü var. Yani genç kız Dionysos'la yapacağı mistik evliliğe büyük bir titizlikle hazırlanıyor. Bu da genç kıza yakından gördüğümüz bir ayrıntı. Gördüğünüz gibi, çok hoş bir kız. Yine saçları, saç ayırımından görünen saç derisi çok ustaca betimlenmiş. Yine gördüğünüz gibi, yanındaki hizmetli de kıza saçını taramasında yardım ediyor; onun da elinde kızın saçından bir tutam var. İki elbirliği ile mistik evliliğe hazırlanıyor. Bir kolu yukarda, gördüğünüz gibi, hem bileğinde hem kolunun üst kısmında bilezikleri var.

4. Bölüm. Kabul Töreninin Sonu [00:36:04]

Bu sahneden sonra bir başka pencere daha var. Ardından bu resimdeki son figür olan bu kadın figürü yer alıyor. Bu gösterişli bir tahta oturan yine başörtülü bir kadın. Onun da üstünde altın ve mor renklerde bir giysi, kollarında da bilezikler var. Başında örtü olması onun da bir gelin olduğunu ifade eder. Ama bu daha sakin ve diğer gelinlerden biraz daha yaşlı bir kadın. Çenesini bir eline koymuş düşünceli görünüyor. Odanın girişinin hemen sağında oturmuş, oda da olup biteni seyrediyor gibi. Biraz

daha yaşlı ve biraz daha olgun görünümlü olması ve odada gelişen olayları seyrediyor olması nedeniyle bu kadının ev sahibesi olduğu düşünülmektedir ve bence bu, çok da mantıklı bir yorumdur. Yani, Pompeii'deki Myster'ler Villası'nın sahibinin eşi, evin hanımı Dionysos Kültü'nün bir takipçisiydi ve evindeki odalardan birini, genç kadınların kabul törenine hazırlanmasına yardım edebileceği bir mekana; bu dinin gizli bir odasına dönüştürmüştü.

Bu arada zamanın din ve kültlerine ilişkin hızla birkaç bilgi verelim. Roma'da din Roma devlet diniydi. Herkes, kaçınılmaz olarak Roma yönetimi ile işbirliği içinde olan bu dinin bir üyesi kabul ediliyordu. Yani Roma Dönemi'nde devlet ve dini kurumlar birbirine sıkıca bağlıydı. Ama zamanla imparatorluğun başka yerlerinden, özellikle de doğu eyaletlerinden Dionysos Kültü gibi, Mısır tanrıçası İsis Kültü gibi başka inançlar geldi ve bunlar hem erkek hem kadın taraftar bulmaya başladı. Kadınlar arasında özellikle Mısır tanrıçası İsis Kültü ve Mistik Dionysos Kültü'ne olan inanç yaygındı. En başta, Hıristiyanlık da dahil, bu dinlerin hiçbiri devlet tarafından tanınmadığı ve kabul edilmediği için törenlerin, ayinlerin gizli yapılması gerekiyordu. Bu amaçla yeraltında odalar, yapılar inşa edilmiştir; ilerleyen derslerde böyle yapılar göreceğiz. Evlerde de bu tip ayinlere ayrılan odalar vardır. Burada da durum böyle gibi görünmektedir. Myster'ler Villası'nın ev sahibesi 5 numaralı odayı Dionysos ritüellerinde kullanabileceği, Pompeiili başka kadınları da kulte davet edebileceği gizli bir oda haline getirmiş.

Burada tüm sahneleri içeren bir çizim görüyoruz. Bu, anlatılan öykünün bütünü ve sahnelerin yerini gösteren iyi bir referans. Ve odanın tamamını gösteren son bir görüntü. Bu resim, derslerde gördüğümüz diğer resimlerle kıyaslandığında benzeri olmayan bir resimdir. Bu, anıtsal boyda figür tasvirleriyle bir öykünün anlatıldığı bir resimdir. Bunun Roma Dönemi'nden başka resimlerle kıyaslanabileceğini düşünebilirsiniz, ama elimizde bunun gibi başka bir örnek yok. Bu, belki hiç olmadığı anlamına gelmez, ama olsa bile çok sayıda olmadığı anlamına gelir. Yani Pompeii'deki Myster'ler Villası'da korunagelen bu duvar resmi, gerçek anlamda sıradışı bir sanat eseridir.

5. Bölüm. Odyseus'un Yolculukları [00:43:05]

Kalan yarım saatimizde size, birkaç resim daha göstereceğim. Daha az ayrıntısına gireceğim bu resimler de özel konulara sahip olmakla birlikte, aynı zamanda İkinci, Üçüncü veya Dördüncü Stil duvar olarak sınıflanmaktadırlar ve her biri farklı açılardan ilginç örneklerdir. Bunlardan

ilkinin konusu yine mitolojiktir. Şimdi söz edeceğimiz resim Odysseus resimleri olarak bilinir. Tekrar Roma'ya dönüyoruz. Bu resimler, Roma'nın yedi tepesinden biri olan Esquilinus Tepesi'ndeki bir evde bulunmuştur. Sanırım, bu arada Myster'lerdeki resimlerin tarihinin 60-50 yılları olduğunu söylemeyi unuttum. Bu resim ise, biraz daha geç, M.Ö. 50-40 yıllarına tarihleniyor. Bu resimler, olasılıkla Homeros'un Odysseus Destanı'nın X. ve XI. kitaplarından sahneleri betimlediği için çok ilginçtir. Augustus zamanında yaşamış olan mimarlık kuramcısı Vitruvius bize Yunanların manzara resimlerinde Odysseus'un yolculuklarını konu etmeye özellikle meraklı olduklarını yazar. Yunanların da bunun gibi, Odysseus'un yolculuklarını betimlediğini bilmek bizim için önemlidir. Bunlardan birini de, M.Ö. 50-40 yıllarında, Roma'da Esquilinus Tepesi'ndeki bir evde görüyoruz.

X. ve XI. kitaplar Odysseus'un Laistrygon'larla karşılaşmasını ve onlarla karşılaştığında olanları anlatır. Burada oradan bir sahne görüyoruz. Burada Odysseus'un yanında çalışan bir grup tayfa var; gemilerinden inip, adaya çıkmışlar. Adada, elinde testi ile dağlardaki kuyudan su getirmekte olan bu güzel kızla karşılaşırlar. Kız dostane bir şekilde onları babasının evine yemeğe davet eder. Ama baba, diğer Laistrygon'lar gibi insan yiyen bir devdir. Denizciler kıza kanıp babasının evine gidince, baba içlerinden birini hemen pişirip yer.

Bu adada başka maceralar da yaşanır, ama burada bizim için önemli olan, bu sahne edebiyattan çok iyi bilinen bir öyküyü konu etse de insan figürlerinin manzara resmiyle kıyaslandığında çok küçük olmasıdır. Sanatçının ya da orijinali yapan Yunan sanatçının asıl olarak manzaraya odaklandığı; öyküyü gördüğümüz gibi, çok iyi betimlenmiş olan bu manzara aracılığı ile anlatmaya çalıştığını net bir şekilde anlıyoruz. Günümüze kadar ulaşan birkaç sahne vardır. Tayfalardan birinin yendiği yemekten sonra, Laistrygon'lar Odysseus ve denizcilerini adalarından kovarlar ve bu sahnede gördüğümüz gibi, kayalarla gemilere saldırırlar. Gemilerin çoğu batar, sadece Odysseus kaçmayı başarır ve bir başka adaya, büyücü Kirke ile karşılaşacağı adaya gider. Burada tüm bu olanlar özenle betimlenmiş.

Ama bu resimde bizi etkileyen ya da beni etkileyen ama sanırım sizin de benimle aynı fikirde olacağınız şey, ressamın manzarayı betimleme biçimidir. Bu, orijinali Yunan bir ressam tarafından yapılmış ve kesinlikle Romalı bir ressam tarafından kopyalanmış inanılmaz bir manzara resmidir. Romalı ressam sadece erken örneklerle bakmakla kalmamış, aynı zamanda doğayı da gözlemleyip, şu su birintisi gibi; bir tarafı gölgede kalan diğer

tarafı aydınlık kayalık gibi; insan müdahalesi ile ya da yukarıda gördüğünüz gibi, esintiyle sallanan, kıvrılan dallar gibi gördüğü ayrıntıları çizmeye özen göstermiş. Sonuç olarak, burada doğa ile ilgilenen, onu betimlemeye özen gösteren bir ressam görüyoruz. Bu anlamda bu resim, Primaporta Villası'ndaki Livia'nın bahçesinde gördüklerimizle kıyaslanabilir.

Dediğim gibi, Esquilinus Tepesi'ndeki bu resimlerin M.Ö. 150 yıllarında yapılan Helenistik bir Yunan modeline dayandığına inanıyoruz. Yani bu bir kopya ve Romalıların Yunan modellerinden etkilenip, onlardan alıntılar yapması, sömestr başında sıklıkla gördüğümüz bir eğilimdi. Erken Yunan prototiplerine gösterilen bu saygı ve bu alıntılar Roma sanatının ve mimarisinin bir tür Yunanlaşmasıydı. Bu durumu burada da görüyoruz. Uzmaların bunun bir Yunan kopyası olduğuna inanmasının üç nedeni var. Bunlardan bir tanesi, daha önce de söylediğim gibi, Vitruvius'un Yunanların bir manzara içerisinde Odysseus'un yolculuklarını betimlemeyi sevdiğini yazmasıdır. Bu bilgi, bunun büyük olasılıkla bir Yunan orijinaline dayandığını söyler. İkincisi – sanırım siz de fark etmişsinizdir- figürlerin üzerinde yazılar var, yakından baktığınızda bunların Yunanca olduğunu görürsünüz. Ama bunlar sadece Yunanca değil; yazım hataları olan Yunanca'dır. Bu yazım hataları nedeniyle ve kanımca çok inandırıcı bir biçimde, bunu yazan kişinin, yani olasılıkla Romalı ressamın Yunanca bilmediği ve kopyalarken hata yaptığı ileri sürülmektedir. Sonuç olarak, bu saptama da burada bir Yunan modeli olduğu ve onun kopyalandığı görüşünü destekler.

Ama İkinci Stil duvar resmini tanıyan bizler için hepsinden önemlisi, bunları çok büyük bir dikkatle inceleyen arkeologların, manzara resimlerinin sütunların arkasında da devam ettiğini saptamış olmasıdır. Resimler, belki bir kütüphaneden getirilen Yunan elyazmasından kopyalamış olabilirler. Elyazmasının ruolusunu açtılar ve resmi kopyaladılar. Önce bu uzun, kesintisiz manzarayı duvara kopyaladılar, ardından üzerine sütunları çizdiler. Yani önce, M.Ö. 2. yüzyıl ortalarına tarihlenen ve Odysseus'un yolculuklarını konu eden Yunan resmini kopyaladılar, ardında üzerine bu İkinci Stil'deki duvar ayaklarını ekleyerek, resmi İkinci Stil'in panoramik manzara penceresine dönüştürdüler, yani Romalılaştırdılar. Yunan orijinalinin Romalılaştırılmış olması, bu dönemde Romalıların Yunan prototipleri konusunda ne düşündükleri hakkında çok şey söylemektedir.

Geçen sefer Oplontis Villası'ndaki Caldarium 8'i göstermişim. Caldarium 8'deki soffitte boşlukta yüzen mitolojik figürler ve tepesinde denizkabağı olan nişler içinde kadın figürleri görmüştük. Burada ayrıca meyve veya benzeri tasvirlerin olduğu birkaç natürmort pano olduğunu da söylemişim. Bu natürmortlar, ikinci, Üçüncü veya Dördüncü Stil duvarlarda yer alan tüm diğer betimlemelerin arasında gözden kaçır, ama yakından baktığımızda bunların da çok ilginç olduklarını görürüz. Bugün bunlardan sadece iki örnek göstermek istiyorum. Tabii, bunlar gerçek boyutlarının çok üstünde büyütülmüş görüntülerdir. Bu, Pompeii'de bulunan ve M.Ö. 50 yıllarına tarihlenen Julia Felix Villası'ndan bir natürmort. Olasılıkla İkinci Stil bir duvara ait bir ayrıntı. Ayrıntılara baktığımız zaman, modern sanatla ilgilenenleriniz varsa bana hak verecektir, bu Roma sanatının olabildiğince modern görünümlü bir örneğidir. Sanırım, bu resim son derece çağdaş görünen bir çalışma. Metal veya taş olabilir, farklı malzemelerden yapılmış objeler üzerine düşen ışığa bakarak sanatçının ışık konusunda ne kadar duyarlı olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca objeleri gruplanma biçimi ve biribiri ile olan ilişkileri sanatçının kompozisyona da önem verdiğini göstermektedir.

Resme bakarsanız; sanırım, bunun bir usta işi olduğu konusunda benimle hemfikir olursunuz. Burada ilginç ve tanımlanması pek kolay olmayan şeyler görüyoruz. Örneğin burada, duvara asılı, ucunda püskülleri olan bir kumaş var. Burada yine duvara asılı dört ölü kuş, burada da içinde yumurtalar olan oval bir kap. Burada ise kulplu bir sürahi; bir kenarına ışık vurmuş, olasılıkla metalden yapılmış. Burada da geniş bir başka kap, içinde, olasılıkla içindeki sıvıyı karıştırmaya yarayan bir şey. Tüm bunlar taş bir kaidenin üstünde. Bir de kaideye dayalı, üzeri yazılı görünen toprak bir kap var.

Şimdi bu natürmortun anlamı nedir? Bunlar sadece bir evin mutfağında bulunabilecek bir grup obje mi? Yoksa bundan daha fazlası mı? Daha farklı bir anlamı var mı? Örneğin burada dini semboller söz konusu olabilir mi? Bu soruları yanıtlamak pek kolay değil, bugüne kadar kimse de tatmin edici bir yanıt bulamamıştır. Ama bu natürmortların anlamı üzerine düşünürken bu noktayı da akılda tutmak gerekir. Ixion Odası'nı hatırlayın, orada da bu küçük panolardan vardı. Odaya bir bütün olarak baktığınızda bu resimleri görmek kolay değildir. O kadar küçükler ki, diğer resimlerin arasında kayboluyorlar. Yani eğer ulaşılabilecek yerdeyseler, gerçekten gidip yakından bakmanız gerekir. Yukardalarsa zor, ama aşağıdalarsa gidip yakından bakın ve ne olduğunu anlamaya çalışın.

Bir başka örnek. Bu kez Herculaneum'dan, biraz daha geç bir tarihe, 62 – 79 yılları arasına tarihlenen ve gayet sıradan bir biçimde *Şeftali ve Cam Kavanozlu Natürmort* olarak adlandırılan resim. Bu isimden ziyade bir tanımlama, zira tam da bunlar resmedilmiş. Bu resim olasılıkla bir Üçüncü veya Dördüncü Stil duvarın bir parçasıydı. Burada iki kademe görüyoruz. Ve gerçekten şeftaliler var. Ressam, burada da bunu çizmek için belli ki, gerçek şeftalileri incelemiş; gördüğümüz gibi, şeftalileri dalında yaprakları ile betimlemiş. Şeftalinin içinin nasıl görüldüğünü de resmetmiş, burada ikiye kesilmiş, ortasında çekirdeği ile bir şeftali var. Ressam şeftalilerin nasıl yetiştiğini, kesilince nasıl görüldüğünü de anlatmak istemiş. Burada altta ise cam bir kavanoz var. Ressam, sudaki ışık oyunlarını ve kabın sudaki yansımalarını da betimleyebilmek için kabı yarıya kadar su dolu tasvir etmiş. Sanatçının bu objeleri bir arada betimlemesinin farklı bir anlamı var mıydı, bugün bunu bilemiyoruz. Ama bir ritüelle ya da başka şeyle ilintili olsa da ressamın kompozisyona ve ışığa çok önem verdiği ortada. Dediğim gibi, bu çok modern bir çalışma.

6. Bölüm. Kadınlar ve Erkekler, Tarihi Resimler ve Portreler [00:56:44]

“Özel Konular” olarak adlandırdığım bölümde Pompeii veya Herculaneum'danki günlük yaşamdan da sahneler var. Burada bunlardan bir örnek görüyoruz. *Bu Bedava Ekmeğin Dağıtan Magistratus* olarak adlandırılan ve Pompeii'deki VII.3.30 numaralı evde bulunan bir resim. Yaklaşık olarak M.S. 70 yıllarına tarihleniyor. Buradaki sahnede gerçekten bir magistratus bedava ekmeğin dağıtıyor, yoksa bu ekmeğin satılıyor mu, kesin olarak bilmiyoruz. Ama gördüğümüz gibi, burada yuvarlak ekmeğin yığınları var ve ekmeğin tezgahın önünde duran insanlara veriliyor. Ekmeğin şeklini görmemiz için bir de ayrıntı gösteriyorum. Pompeii'den bu taşlaşmış ekmeğin ve pizza dilimli şeklini hatırlayacaksınız. Burada da bu insanlara aynı tip ekmeğin dağıtıldığını görüyoruz. Bir evde bulunmuş olan bu resim, o evde oturanlardan birinin yaptığı mesleği tasvir ediyor olabilir. Ama bu tip resimler – bu örnek için geçerli olabilir, olmayabilir de - bir dükkan tabelası; bazı Pompeii ve Herculaneum evlerinin önünde bulunan *taberna*'larda satılan malın reklamı olabileceği de düşünüyor.

Tarihi resim olarak tanımladığımız gruba da bir örnek gösterelim. Perdenin solunda Pompeii'in çok etkileyici ve çok ünlü anfiteyatrosunun resmini görüyorsunuz. M.S. 59-70 yılları arasına tarihlenen bu resim I.3.23 numaralı evde bulunmuştur. Burada da Pompeii Anfiteyatrosu'nu gösteriyorum, bu yapının en belirgin özelliği olan merdivenlerini hatırlayacaksınız. Ressam da bu merdivenleri özenle çizerek resmettiğinin

Pompeii Anfityatrosu olduğunu gayet net bir şekilde ifade etmiş. Bu resim sadece Pompeii Anfityatrosu'nu göstermekle kalmaz, bir de çok iyi bilinen tarihi yerel bir olayı aktarır. Bu Pompeiililerle, bölgede yaşayan başka bir grup olan Nuceralılar, N-u-c-e-r-a-l-i-l-a-r, arasında çıkan bir kavgadır. Gördüğünüz gibi, oval arenadaki kavga resimde de betimlenmiş. Kavga o kadar büyük bir kavgaymış ki, Pompeiili yöneticiler hem Pompeiilileri hem Nuceralıları cezalandırmaya karar vermiş ve çok sıradışı bir ceza uygulayarak anfityatroyu on yıl süreyle kapatmışlar. Pompeii gibi bir yeri on yıl boyunca anfityatrosuz düşünün. Bu gerçekten çok acımasız bir ceza. Ama bu olay yaşanmış ve bu Pompeii evinin duvarında da ölümsüzleştirilmiş.

Sanırım, daha önce de söyledik; bu resmin bir başka önemli özelliği daha var. Bu sadece tiyatronun şeklini göstermekle kalmıyor – ki zaten tiyatronun oval arenası, oturma yerleri hala ayakta—ama bu tente gibi, artık yok olan bazı ayrıntıları da gösteriyor. Anfityatronun tasarımından söz ederken dikmeler üzerinde duran ve izleyicileri olumsuz hava koşullarından koruyan tenteden de bahsetmiştik. İşte bu resim bu tentenin korunagelen tek betimlemesidir. Yani bu resim, bir anfityatronun tasarımını anlamamız açısından çok değerli bir resimdir.

Size bugün göstermek istediğim son iki resim portredir. Bu portreleri de duvarlara yerleştirilmiş mitolojik panolar gibi düşünün. Bunlar da çoğunluğu Üçüncü veya Dördüncü Stil olan duvarda kullanılmıştı. Pompeii ve Herculaneum'a gelen hazine avcılarının ilk aldıkları bunlar olmuştu; bu nedenle çok sayıda portre orijinal yerlerinden sökülüp götürülmüş. Ama yine de şanslıyız, bazıları yerinde kalmış ve Napoli Müzesi'nde koruma altına alınmıştır.

Size ilk göstermek istediğim portre, Pompeii'de bulunan ve M.S. 1. yüzyıl ortalarına yani 45-50 yıllarına tarihlenen bu genç, alımlı kadının portresidir. Yine burada da kadının duygularını çok iyi yakalamış, çok sıradışı bir iş çıkarmış, yetenekli bir sanatçı görüyoruz. Çok çekici bir portre. Büyük, ela rengi gözleriyle çok güzel, genç bir kadın. Düz kaşlı, düz burunlu, Cupidvari dudakları var. Gördüğünüz gibi, saçları çok muhteşem bir şekilde işlenmiş; bir sürü kıvrımlı buklesi var; anlına düşen bukleler, gözleriyle uyumlu olarak daha açık renk tasvir edilmiş. Altın halka küpeleri de saçlarındaki buklelerin kıvrımıyla gayet uyumlu. Başında da saçına parlaklık, pırıltı veren ve olasılıkla Romalı kadınlar arasında moda olan saç filesi var. Üstünde ise yeşil bir giysi, omuzlarında mor ya

da kahvemsi renkte bir şal var. Ve dudaklarına doğru götürdüğü bir stylus tutuyor.

Diğer elinde ise bir tablet var, ağzına doğru götürdüğü stylusdan da anlaşılacağı gibi, oldukça derin düşüncelere dalmış; sanki elindeki balmumu tablete ne yazacağını düşünüyor. Bunlar üzerine yazı yazılan balmumu tabletler. Bu derin düşünceli hali nedeniyle bazı araştırmacılar bunun Yunan şair Sappho'nun portresi olabileceğini ileri sürmektedir. Ama bana göre, bu kesinlikle Sappho değil, Pompeiili bir kadın. Düşündüğü şey de yazacağı şiir değil, bir alışveriş listesi olabilir. Yani şehir merkezindeki pazara gitmeden ya da kölesini göndermeden önce yapacağı listeyi düşünüyor olabilir. Ama tabii, eğitilmiş biri de olabilir; burada da onu vurgulamak istemiş olabilir. Bu, aynı zamanda Pompeii'de kadın tasvirlerinde kullanılan bir tür klişe de olabilir; çünkü bir elinde, dudaklarına doğru götürdüğü bir stylus ve diğerinde tablet tutan tek kadın portresi bu değildir.

Yine Pompeii'den bir başka portre, bu da tam tamına aynı pozda betimlenen bir başka kadın portresidir. VII.2.60 numaralı evde bulunan bu portre M.S. 62-79 yılları arasına tarihlenmektedir. Bir kadın ve yanında olasılıkla kocası olan bir erkek portresi. Kadının elinde yine dudaklarına doğru tuttuğu bir stylus ve burada altta da bir tablet var. Adam ise elinde üst kısmında kırmızı bir ayrıacı olan bir elyazması tutuyor. Burada ikisinin de okur yazar olduğu kastediliyor olabilir. Ya da adamın elindeki elyazması, onun yüksek dereceli bir devlet memuru olduğuna da işaret ediyor olabilir. Son bir olasılık da ki, en fazla kabul gören olasılık da budur; adamın elinde tuttuğu elyazmasının bu ikisinin evlilik belgesi olduğudur. Bu portreler son derece ilginç. Kadın, gördüğümüz gibi, bir önceki kadın kadar güzel değil. Saçlarında onunkiler gibi bukleler yok; alnında ve omuzlarının üstündekiler daha kıvrıkcık betimlenmiş. Kulakları büyük, kaşları bitişik. Ama olduğu gibi görünmekten son derece memnun; kocasının yanında gelecek kuşaklar tarafından anımsanmak üzere betimlenmiş.

Portrenin çevresine bakarsanız; bunun, tıpkı duvarın ortasındaki mitolojik sahneler gibi Üçüncü veya Dördüncü Stil bir duvara yerleştirilmiş olduğunu gösteren, siyah ve kahverengi bir çerçeve olduğunu görürsünüz. Bu örnekte ev sahipleri ve onların arasındaki sevgi ve evlilik bağı betimlenmiş. Bu, bugün bizim evlerimizde piyanolarımızın, şöminelerimizin üstünde duran fotoğraflarla kıyaslanabilir. Sonuç olarak, bugün Pompeii'ye gittiğinizde bu portrelerin çoğunu *in situ* göremezsiniz; bunun en büyük

nedeni çoğunun hazine avcılarının hedefi olmuş olmasıdır. Ama az sayıda da olsa hem Pompeii'de hem Herculaneum'da korunan örnekler vardı. Bunlar şimdi Napoli'deki gibi müzelerdedir. Teşekkür ederim.

[transkript sonu]

[başa](#) dön